
“TÜRKEI KRITISCH” ADINA RÖPORTAJ

Şu anda F. Almanya'da bulunuyorsunuz. Gezi amacınızı açıklar mısınız?

F.Almanya Eğitim ve Bilim Sendikası (GEW)'nin Osnabrück'te yapılan Kongresi'ne katılmak üzere buradayım. 30 Kasım/1 Aralık tarihinde de Avrupa Sendikaları Öğretmen Komitesi'nin (ETUCE) Lüksemburg'da yapılacak kongresine katılacağım. Tabii bu arada sizleri olduğu gibi, buradaki öğretmen derneklerini, uğradığım şehirlerdeki GEW şubelerini ziyaret ediyorum. Türkiye'deki ve buradaki eğitim-öğretim ve öğretmenlerin sorunları üzerine yararlı görüşmelerimiz oluyor.

Bu ziyaretinize GEW'nin EĞİT-DER'i daveti diyebilir miyiz?

Bu soruyu sorduğunuz iyi oldu. Çünkü ben de yasal bir sakıncayı gidermek zorundayım.

Doğrudur. GEW, EĞİT-DER'i Kongresi'ne davet etti. Ne yazık ki biz, EĞİT-DER adına bu davete resmi bir tepkide bulunamadık.Yani EĞİT-DER GEW Kongresi'ne beni veya bir başka yönetici arkadaşımızı örgüt adına gönderemedi. Nitekim, GEW ve ETUCE Kongrelerine ben Genel Başkanı bulunduğum örgütüm adına değil, şahsım adına katılıyorum. Şu anda sizinle yaptığım bu röportaj da öyle. Bunun lütfen böyle açıkça belirtilmesini de istiyorum. Çünkü, askersel yönetimden sonra 1983 yılında çıkarılan ve halen yürürlükte bulunan Dernekler Yasası'na göre,

derneklerin yurtdışındaki bu türden toplantılara katılması, etkinliklerde bulunması İçişleri Bakanlığı'nın iznine bağlıdır. Bu izni almak oldukça zor, çoğu kere mümkün değil. İzin almadan böylesi faaliyetlere dernek adına katılmak ise çok sakıncalıdır. Dernek, yasa dışı faaliyet gösterdiği gerekçesiyle kapatılabilir çünkü.

Burada birçok sendikacı meslektaşım bu engeli anlamakta güçlük çekiyorlar. Okuyucuların bir bölümünün de aynı tepkiyi gösterebileceğini düşünüyorum. Ama bizim gerçeğimiz budur. Tabii bu durum aynı zamanda Türkiye'deki demokratik hak ve özgürlükler düzeyinin bir aynasıdır.

Türkiye resmi çevreleri, onların Batı Avrupalı yandaşları sık sık Türkiye'de demokrasiye dönüldüğünden dem vuruyorlar. Yukarıda sunduğum örnek, Türkiye'de demokrasiye ne denli dönüldüğünü çok açık gösteriyor. Türkiye'nin, 12 Eylül 1980 askeri yönetimden sonra biçimlendirilen hukuksal ve politik sisteminden buna benzer daha onlarca örnek vermek mümkündür.

Türkiye'de öğretmen hareketinin durumu ve EĞİT-DER'in kuruluşuna ilişkin bilgi verebilir misiniz?

1. Türkiye'de öğretmen hareketinin örgütlü savaşımı yüz yıla yakın uzun bir geçmişe sahiptir. Kesintilere uğrayarak da olsa bugüne değin varlığını sürdürmüştür.

Askersel darbeden önce Türkiye Eğitim emekçileri TÖB-DER'de örgütlüydüler. TÖB-DER'in 200 bini aşkın üyesi bulunuyordu. Askeri yönetim, TÖB-DER'i kapattı. Tüm mal varlığına el koydu. 1980 yılında yöneticileri 1-9 yıl ağır hapis cezasına çarptırıldı. Biz bu kararın hukuk dışı siyasal bir karar olduğunu hep söyledik. Nitekim daha sonra bizim görüşlerimizi doğrulayan gelişmeler oldu: Bu yılın Mart ayında Ankara'da sivil bir mahkeme, TÖB-DER'in Avrupa'ya sığınan 20 yöneti-

cisi hakkında aklama (beraat) kararı verdi. Şu anda TÖB-DER davasıyla ilgili iki çelişik karar var: Bir askeri mahkemenin TÖB-DER'i gizli örgüt sayıp onu kapatan, yöneticilerini yıllarca askeri cezaevlerinde tutan kararı; öteki de sivil mahkemenin TÖB-DER'in tüm faaliyetlerini yasal sayan ve onu aklayan kararı! Bu bir hukuk skandalı. Yargının bağımsızlığı ve sivilliliğin esas olduğu düşünülürse, sonuç ortadadır. Askeri mahkemenin kararının hukuk dışılığı ortaya çıkmıştır. Hukukçularımız bu durumu değerlendiriyorlar. Gereğini yapmaya çalışacağız.

EĞİT-DER sorununa gelelim. Askeri yönetimin TÖB-DER'i kapatmasının asıl amacı öğretmenleri örgütsüz bırakmaktı. Açıkça söylemeliyim ki, 1980'den bu yana alabildiğine öğretmen ve öğretmen örgütçülüğü düşmanlığı yapıldı. Bu ay görev süresi dolan eski devlet Başkanı General Kenan Evren, radyo ve televizyonda açık açık öğretmenleri suçlayan konuşmalar yaptı.

Daha sonra 04.10.1983 tarihinde 2908 sayılı yeni Dernekler Kanunu çıkarıldı. Bu kanunda öğretmenlerin dernek kurma ve diledikleri derneklere üye olma hakları tümüyle yasaklandı.

Adı geçen yasanın 4. Maddesi'nin 1. Fıkrasında:

“..., resmi ve özel ilkokul, ortaokul, lise ve dengi okullar öğretmen ve yöneticileri, Milli Eğitim Bakanlığı merkez ve iller kuruluşunda çalışan öğretmenler ve diğer personeli...

.....

Dernek kuramazlar.” deniyor.

Yasanın ikinci bölümünde “Üye Olma Hakkı”nı tanımlayan 16. Madde'de ise şöyle deniyor:

“.....

2. Bu kanunun dördüncü maddesinde belirtilen diğer kamu görevlileri ise ilgili buldukları bakanlıkça tespit ve ilan edilen derneklere üye olabilirler”.

Yukarıya aktardığım yasa maddesinde açıkça belirttiği gibi Türkiye'de özel ve resmi kurumlarda çalışan öğretmenlerin, bırakınız sendikayı, dernek kurma ve diledikleri derneklere üye olma hakları bile yoktur. Bu hakları yasayla engellenmiştir.

Ancak Türkiye öğretmenleri bu engeli bir biçimiyle aşmak zorundaydılar.

Uzun baskı yıllarından sonra 1986 yılında öğretmenler “abece” adlı bir eğitim-kültür-sanat dergisi çıkarmaya başladılar. Dergi'nin sahipleri, EĞİT-DER kurulduktan sonra, abece'yi EĞİT-DER'e devrettiler (Dergimizin en son 44. Sayısı çıktı).

16 Şubat 1988'de çoğu eski TÖB-DER, TÖS ve İLK-SEN kurucu ve yöneticilerinden oluşan bir grup emekli öğretmen, Eğitimciler Derneği (EĞİT-DER)'ni kurduk. 4 Şubat 1989 tarihinde ilk kongremizi yaptık ve örgütlenmeyi başlattık. Geçen on aylık sürede değişik il ve ilçelerde 63 şubemiz kuruldu. 5 binin üzerinde asil üyemiz var. Asil üyeler, emekli öğretmenler ve ceza almamış ama şu anda herhangi bir özel veya resmi eğitim-öğretim kurumunda çalışma özgürlüğü bulunmayanlardan oluşuyor. Ayrıca 25 bin dolaylarında fahri üyemiz var. Bunlar çalışan öğretmenlerdir. Yasada seçme ve seçilme hakkı olmayan fahri üyelik hakkı yasaklanmamıştır. Çalışan öğretmenler bu olanaktan yararlanarak EĞİT-DER'in çevresinde hızla kenetleniyorlar. Öğretmenler büyük baskı altındadırlar. EĞİT-DER'e fahri üyelikleri bile engellenmeye çalışılıyor. Bizim hedefimiz tüm baskılara göğüs gererek çalışan öğretmenlere sendika yolunu açmak, 1980 öncesi öğretmen hareketinin yaygınlığına ulaşmaktır. Türkiye öğretmenlerinin bunu başaracağına inanıyorum.

EĞİT-DER'in amacı nedir?

İlk amacımız 9 yıldır tüm demokratik güçler üzerinde olduğu gibi öğretmenler üzerinde de süren ağır baskıları, bunun yarattığı korku ve yılgınlığı aşmak, öğretmenlerin, eğitim çalışanlarının birlik ve bütünlüğünü sağlamaktır.

EĞİT-DER sendikaya geçiş örgütüdür. Bu işlevinin bir gereği olarak sendikalaşma savaşımına büyük önem vermektedir. Bunun için 22-24 Eylül 1989 tarihinde Ankara'da bir "Sendikal Haklar Kurultayı" düzenledik. Kurultayımıza GEW Genel Başkanı Sayın Dieter Wunder ve çok sayıda öteki yabancı ülke kardeş örgütlerinin temsilcileri de katıldı. Kurultayın önemli etkileri oldu. Şu anda bir imza kampanyamız sürüyor. Bu kampanyamız için de Alman dostlarımızın desteğini rica ediyorum.

EĞİT-DER bunun yanı sıra eğitimin demokratikleştirilmesi uğrunda da var gücüyle çalışmaktadır.

Çalışmalarınızın demokrasi ve insan hakları mücadelesi açısından bir değerlendirmesini yapar mısınız?

İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 20. Maddesi'nde "Her insan barışçıl amaçlarla toplanma ve dernek kurma ve bir derneğe katılma hakkına sahiptir." denilir. Yine çalışma hakkını düzenleyen 23. Madde'de "4- Her insanın, çıkarlarının korunması amacıyla meslek örgütleri kurmaya ve bunlara katılmaya hakkı vardır." denilir. Avrupa Sözleşmesi'nde, İLO belgelerinde, Helsinki Nihai Senedi'nde daha da geliştirilmiş benzeri maddeler vardır.

Şimdi durumu yukarıda sunduğum bilgiler çerçevesinde değerlendirelim. 1945 yılında kabul edilen geçtiğimiz Ekim ayında 44. Yılıni kutladığımız İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi her insana dernek kurma ve

dilediği bir derneğe üye olma özgürlüğünü esas almıştır. 1983 yılında yani 6 yıl önce çıkarılan bizim Dernekler yasamızda sanki tam da Bildirge'nin aksi olsun diye öğretmenlerin dernek kurma ve diledikleri derneklere üye olma hakkı yasaklanmıştır.

Gördüğünüz gibi biz şimdi 44 yıl önce çıkarılan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ndeki hakların hayata geçmesi için savaşımlar veriyoruz. Dolayısıyla bizim savaşımlarımız aynı zamanda Türkiye'de demokrasi ve insan haklarının gerçekleşmesi savaşıdır.

Bildirge'nin Eğitim ve Kültür hayatını düzenleyen 26. ve 27. Maddelerine değinmedim. Eğitimin demokratikleştirilmesi savaşımlarımız gerçekte bu maddelerin kısıtsız gerçekleşmesi savaşıdır.

Okuyucularımıza aktarmak istediğiniz başka düşünce ve önerileriniz...

Yanıtlarımı genellikle örgütlenme hakkıyla sınırlı tuttum. Aslında Türkiye'de öğretmenlerin ciddi ekonomik, mesleki sorunları da var. Hele ekonomik durumları... Öğretmenlik bizde artık bir yan meslek durumuna indirgenmiştir. Öğretmen ikinci bir iş yapmazsa geçimini tek maaşıyla sağlayamaz. Bunları bir başka söyleşimize bırakalım.

Söyleşi için TÜDAY'lı arkadaşlara teşekkür ederim. TÜDAY ve benzeri diğer insan hakları ve demokrasi, dayanışma örgütlerinin çabaları son derece saygıdeğerdir. Türkiye'deki savaşımlarımıza önemli katkılarda bulunuyorlar. Bu olanaktan yararlanarak tümünüze başarılar diliyorum. Aynı dileklerimi Alman insan hakları savaşçısı dostlara da iletiyorum.

Biz de röportaj ve ziyaretiniz için teşekkür ediyoruz.

Batı Berlin, Aralık 1989